

HISTORIE ANTIKONCEPCE. ALETTA JACOBS (1854–1929)

por. as. M. Kuželová

Gynekologicko-porodnická ambulance LEVRET s.r.o., Praha

Hledáme-li informace o antikoncepčním hnutí 19. a 20. století, většinou narazíme na Margaret Sanger, významnou americkou antikoncepční aktivistku. Všechny další osobnosti té doby, spjaté s obhajobou a prosazováním antikoncepce, jsou v jejím stínu, stejně tak i Aletta Jacobs.

Aletta Jacobs se narodila v Holandsku v roce 1854, jako osmé dítě z dvanácti, otec byl lékař. Rodiče kladli důraz na vzdělání nejenom u synů, ale i u dcer. Ačkoli dívky nemohly navštěvovat střední školu společně s chlapci, musíme si uvědomit, že v druhé polovině 19. století byly dívky vychovávány výhradně pro péči o rodinu a manžela, otec Aletty přesvědčil ředitele, aby mohla studovat stejné předměty jako chlapci. Postupem doby tento pokus nakonec vedl v Holandsku k otevření středních škol i pro děvčata.

Po skončení střední školy Aletta sbírala vědomosti u svého bratra a složila zkoušky jako asistent farmaceuta, jejím snem ale bylo studium na universitě. Napsala panu Thorbeckovi, což byl tehdejší nizozemský ministr, žádala ho o povolení studovat na univerzitě medicínu. Dostala povolení zpočátku na rok a, těsně před smrtí Thorbecka, na celé studium (byl to údajně jeho poslední úřední výkon před smrtí).

Obr. 1 Aletta Jacobs studuje jako první žena v Nizozemí medicínu

Při svém studiu, které skončila v roce 1878, se setkávala s nepřátelstvím a podceňováním od některých profesorů, kteří tvrdili, že žena nemůže být lékař.

Při praxi v nemocnici se Aletta stávala svědkem těžkého údělu žen, které rodily jedno dítě za druhým. Další a další děti byly většinou nemocné a nechtěné, matky častými porody oslabené, dětská a mateřská úmrtnost vysoká. Jak ženám pomoci? Jakou ochranu proti otěhotnění poradit? K tomuto tématu Aletta často upínala své myšlenky. Spolehlivé antikoncepční metody skoro neexistovaly, veřejná debata o antikoncepci byla tabu.

Moderní babictví 9, 2006

Co poradit nemocným ženám, jejichž zdravotní stav se dalšími a dalšími těhotenstvími zhoršoval? Tehdy velmi častá tuberkulóza vedla po opakovaných těhotenstvích k úmrtí těhotných či nedělek. Nesmíte už otěhotnět, často slyšely nemocné ženy z úst lékařů, dodržujte sexuální abstinenci, nesplnitelné rady pro mnoho párů.

Na své cestě do Londýna se Aletta setkala s tzv. neomalthusiánci, obhájci antikoncepce, kteří vycházeli z myšlenek filozofa Malthuse, a snažili se, aby se problém ochrany před otěhotněním stal předmětem veřejné diskuse, zatímco v „dobré společnosti“ se na toto téma nemluvalo.

Aletta se během svého života zapojila do mnoha kampaní, hlavně těch, které usilovaly o zlepšení života žen. První opravdu velká kampaň, ve které se Aletta angažovala, bylo antikoncepční hnutí. Když hovořila o této problematice se svými spolužáky z univerzity, nejevili zájem a chladně odpovídali, že rodit děti je zkrátka ženský úděl. Aletta věděla, že používání antikoncepce by ulehčilo a zachránilo život mnoha ženám a ulehčilo život mnoha rodinám. Teoreticky byla vybavena myšlenkami neomalthusiánců, ale praktické znalosti chyběly a spolehlivá antikoncepce po ruce nebyla.

Přelom nastal v roce 1882. Alettě se dostal do ruky odborný článek napsaný Dr. Mensingou z Flensburgu. Mensinga doporučoval používání pryžového pesaru, který si patentoval. Aletta mu napsala, došlo k vzájemné výměně dopisů, Aletta obdržela návod k použití a vzorky. Ty začala testovat u svých nejpotřebnějších pacientek a byla nadmíru spokojena se spolehlivostí metody.

Obr. 2 Mensingův pesar

Nečekala podporu od svých kolegů, ale to, co rozpoutali za negativní kampaň, to předčilo její očekávání, dokonce i ti, kteří ve skrytu duše souhlasili s její iniciativou, se navenek chovali pobouřeně. Její nepřátelé rozšiřovali pomluvy, že provádí potraty a vede nemravný život. Považte, Aletta byla jediná lékařka v Holandsku a ještě radila v poradně ženám, jak se chránit před otěhotněním. Veliká odvaha na druhou polovinu 19. století.

Vytrvala, byť se jí hlavou honily myšlenky, zda její aktivita ve svých důsledcích nezpůsobí snížení porodnosti a následně oslabení ekonomiky a zda má vůbec cenu hájit své názory proti všem. Založením antikoncepční poradny v 80. letech 19. století (úplně první antikoncepční poradna na světě) a pevností, s níž odrážela útoky lékařů, církví a pokrytců, posunula postoj Nizozemců k antikoncepci, podařilo se jí to mnohem dříve než známým postavám antikoncepčního hnutí, jako Marii Stopes či Margaret Sanger.

Zmiňme se ještě o dalším celoživotním angažmá Aletty, v roce 1903 se stala prezidentkou nizozemské asociace za ženské volební právo (Association for Woman Suffrage) a byla ve vedení, dokud nebylo volební právo v Nizozemí uzákoněno (1919).

Během I. světové války začala spolupracovat s ženským mírovým hnutím (Women's International League for Peace and Freedom – WILPF), které je považováno za jedno z nejvýznamnějších pacifistických ženských hnutí 20. století.

Ačkoli Aletta prožila větší část svého života v 19. století, způsobem života se spíše hodila do druhé poloviny století dvacátého, kombinovala kariéru lékařky s politickou aktivitou, žila život moderní profesionální ženy, pro své vrstevnice byla nedostižným příkladem.

Obr. 3 Aletta Jacobs, bojovnice za ženská práva

Obr. 4 Aletta Jacobs na začátku 20. století

Shrňme si na závěr všechny Alettiny hlavní aktivity: založila první antikoncepční poradnu na světě, snažila se zlepšit podmínky pracujících žen, ale také prostitutek, bojovala za volební právo žen, účastnila se aktivně mírového hnutí, považme, kolik toho tato nenápadná žena během svého života stihla.